

DE MAANPAREL

RUTHANNE LUM McCUNN

De MAANPAREL

the house of books

Oorspronkelijke titel

The Moon Pearl

Uitgave

Beacon Press, Boston

Copyright © 2000 by Ruthanne Lum McCunn

Copyright voor het Nederlandse taalgebied © 2002 by the House of Books, Vianen/
Antwerpen

Vertaling

Mariëtte van Gelder

Omslagontwerp

Studio Jan de Boer BNO, Amsterdam

Omslagillustratie

Arcangel Images Ltd/Hollandse Hoogte

Foto auteur

Ken Lee

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door
middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 443 3073 1

D/2011/8899/102

NUR 302

Ik draag dit boek innig dankbaar op aan de vele onbekenden, vrienden, verwanten en specialisten die me door de moeilijke periode na een bijna fataal auto-ongeluk heen hebben geholpen, met name Vince Villeggiante, die zijn eigen veiligheid in de waagschaal stelde om mijn hand vast te houden; Stan Chamness, die het eerste van een aantal medische teams leidde die me een nieuwe levenskans gaven; Don McCunn, wiens tegenwoordigheid in mijn leven me ertoe aanspoorde die kans te grijpen en die herhaaldelijk het onmogelijke mogelijk maakte; Herbert Randall en Lily Song, die onafgebroken de wacht hielden; dr. Philip O’Keefe, die er altijd was; dr. Gabriel Kind, die de chirurgische teams leidde die mijn rechterbeen hebben gered; Sonny Vukic, die dat been tot leven bracht en me weer leerde lopen; Patrick Tribble, die voor de cruciale fijnafstemming zorgde; Carole Arett, Katie Gilmartin, Robin Grossman, Yvette Huginnie, Mim Locke, Carol Olwell, Lynda Preston en Judy Yung, die gaven en gaven – en blijven geven.

De beperkingen van tirannen worden opgelegd door het
uithoudingsvermogen van degenen die ze onderdrukken.

– Frederick Douglass

Wie de maatschappij wil veranderen, moet bij zichzelf beginnen.

– Han Dongfang

Inhoud

Noot van de auteur · 11

Proloog · 13

Een · 1826-1833

Meisjeshuizen · 17

Schaduw · 26

Een vogel in een strik · 33

Dromen van geluk · 41

Sluw als een vos · 50

Een dood, stinkend lot · 58

Twee · 1836-1837

Beweringen van een koppelaarster · 69

Een rode aangelegenheid · 76

Echtgenote · 85

Het binnenste draait zich om · 93

Zwoegende vrouw · 100

De grote storm · 107

Drie · 1837-1838

Het beste · 117

Kuisheidsgeloftes · 124

Het lied van Guanyin · 131

Een nieuw leven · 138

Maar één hemel · 145

Een sprankje hoop · 151

Verworpenen · 158

Strijdende partijen · 165

Vier · 1838

- Bergdennen · 173
- Volkomen nutteloos · 181
- Vrijheid · 187
- Eksters schreeuwen en krassen · 194
- Een wonder · 200
- Tongen als zwaarden · 207

Vijf · 1838-1840

- De schaal laten doorslaan · 217
- Genades · 223
- Een vreemde · 229
- Zusters · 234
- Kerende kansen · 240
- Capabele vrouwen · 246

- Dankwoord · 251

Noot van de auteur

Zelfs nu nog worden alleenstaande vrouwen in Amerika meestal gezien als op de een of andere manier minderwaardig aan getrouwde vrouwen, en het woord ‘vrijgezel’ heeft nog steeds een negatieve bijklank. In het district Sun Duk in de Parelrivierdelta in het zuiden van China verwierven onafhankelijke vrijgezelle vrouwen in de jaren dertig van de negentiende eeuw daarentegen acceptatie, bewondering en respect.

Dit boek is geïnspireerd op die Deltavrijgezelles, die bekend kwamen te staan als *sze saw*, zelfkamsters. De personages zijn aan mijn fantasie ontsproten, maar de door mij beschreven rituelen, culturele waarden en gebruiken zijn die van het negentiende-eeuwse Sun Duk.

Lezers die belangstelling hebben voor de door mij geraadpleegde bronnen, kunnen die in de verantwoording vinden.

Proloog

Draken kunnen zich klein maken als een zijderups of zo groot als de hemel; hun adem kan als verkoelend water of als vlammeende vuurtongen zijn; hun gebrul is luider dan dat van de storm en ze kunnen zichzelf zichtbaar en onzichtbaar maken. Toch heeft geen man, vrouw of kind ooit een draak de maanparel zien grijpen, en desondanks hopen mensen te slagen waar machtige draken hebben gefaald.

Kijk maar naar Sun Duk, een district in de delta van de Parelrivier, doorweven met zilveren waterlinten die rijzen en dalen op het getij van de oceaan. Tussen de bamboe windschermen, groepjes fruitbomen en akkers met gewassen, moerbeistruiken en versgeploegde voren liggen jadegroene rijstvelden en glinsterende visvijvers. Hier en daar verheft zich een kleine heuvel. Sommige zijn rond, andere steil, met grote rotsachtige uitstulpingen. De meeste zijn bebost of in terrassen met thee beplant. Ze zijn allemaal bespikkeld met grafstenen die op gevallen halve manen lijken. Verstrooid in de rivieren liggen eilanden en bootjes en onder de treurwilgen, banyans en gouden acacia's langs de oevers kronkelen rijen leigrijze huizen met roodachtige pannendaken als geschubde draken die de schaduw opzoeken.

In het oosten zijn de zilveren waterlinten smaller, want daar heeft de landadel dammen in de rivieren opgeworpen en toen grote stenen en stukken ijzer in het water achter de dammen gegooid om de stroom tegen te houden, zodat het water langzaam dichtslibde tot nieuw land om meer moerbeistruiken op te verbouwen. In het westen vloeien de meeste rivieren echter nog vrijelijk, en daar is minder grond en dus zijn er minder velden met moerbeien en kunnen er minder zijderupsen worden gekweekt. Maar vergis u niet, de bewoners van het dorp Tweelingheuvels in het westen jagen de maanparel net zo gedreven na als die van het dorp Sterkrups in het oosten.

Een

1826-1833

Meisjeshuizen

Yun Yuns goede vriendin Voorspoed bracht sinds kort de nachten door in een van de vele meisjeshuizen die Tweelingheuvels telde. Als ze Voorspoeds opgewonden gebabbel aanhoorde over de spelletjes die ze deden voor het slapengaan, verlangde Yun Yun ernaar in die pret te delen, maar haar vader had tegen haar gezegd: ‘Op een kluitje zitten is niet goed voor mensen en zijderupsen.’ Hij had haar ook laten zien wat er gebeurde als de rupsen in een te kleine ruimte werden opgesloten: de sterke voedden zich ten koste van de zwakke; vervolgens raakten zowel de zwakke als de sterke rupsen oververhit, begonnen te transpireren, werden ziek en stierven vaak. Daarom was Yun Yun bang. Zoals ze tegen haar ouders zei: ‘Het meisjeshuis van Voorspoed heeft al dertien leden, en toch is het niet groter dan ons huis. Er zijn maar twee slaapkamers.’ Ze telde haar eigen familieleden op haar vingers af: haar vader, haar moeder en het nieuwe broertje dat ze zoogde; de twee broertjes die onder het wakend oog van hun grootouders op het erf speelden en zichzelf. ‘Wij zijn maar met ons achten. Misschien kan ik beter thuis blijven slapen.’

‘Malle meloen,’ zei haar moeder over het luidruchtige drinken van de baby heen. ‘Er komen geen mannen in meisjeshuizen, dus de leden kunnen overal slapen, niet alleen in de slaapkamers, maar ook in de gemeenschappelijke ruimte.’

Yun Yuns vader zette de mand neer die hij aan het vlechten was, liet zijn handen licht op haar schouders rusten en boog zijn hoofd, zodat ze elkaar recht aankeken. ‘Wees maar niet bang. Ik weet zeker dat er genoeg plaats voor je is.’

‘En trouwens, je bent al negen,’ vervolgde haar moeder. ‘Het wordt tijd dat je naar een meisjeshuis gaat.’

Yun Yuns vader gaf een geruststellend kneepje in haar schouders. 'Anders zou je ongepaste dingen kunnen zien of horen.'

Hij liet zijn armen zakken en zweeg toen haar moeder haar wenkbrauwen fronste en aan zijn mouw plukte.

Yun Yun leunde tegen haar vader aan. 'Wat voor dingen?'

Hij trok vragend zijn wenkbrauwen naar haar moeder op.

'Dingen die meisjes niets aangaan,' zei haar moeder gedecideerd.

Als de stem van haar moeder hard werd, was ze onverzettelijk. Zelfs Yun Yuns broers konden haar dan niet vermurwen. Yun Yun rende dus maar naar de burens om het aan Voorspoed te vragen. Voorspoed wist het misschien ook niet, ofschoon ze een jaar ouder was, maar ze had twee gemoedelijke schoonzusters die ze zo nodig konden raadplegen.

Voorspoed knikte naar de riekende honingemmer die binnen stond voor het gemak en om diefstal te voorkomen. 'Je zou je opa of je vader kunnen zien plassen.'

Yun Yun schoot in de lach. 'Ik zie mijn broertjes de hele tijd plassen. Ik moet ze zelfs helpen!'

'Je broertjes zijn nog klein. Ik heb het over mannen. En niet alleen over plassen.' Voorspoed vervolgde fluisterend: 'Mannen zoeken 's nachts genot bij hun vrouw, en als je thuis blijft slapen, zou je kunnen zien of horen hoe je vader of je grootvader genot bij je moeder en je grootmoeder zoekt.'

'Wat bedoel je?'

'Je begrijpt het wel als je een paar lessen van Oude Oma hebt gehad. Ze komt elke maand een keer of vijf, zes naar het meisjeshuis om ons te onderrichten.'

Afgezien van de drie grote hemelbedden die dicht tegen elkaar aan in de gemeenschapsruimte stonden, vond Yun Yun aanvankelijk dat het meisjeshuis er vanbinnen niet anders uitzag dan de andere huizen in Tweelingheuvels. Het had leigrijze, ongeschilderde wanden en aan het eind van de gemeenschapsruimte stond een klein altaar. Toen drong het tot Yun Yun door dat er geen tabletten voor de geesten van dode voorouders op het altaar lagen, en dat het beeld erop niet Gwan Gung voorstelde, de oorlogsgod met het rode gezicht, maar Guanyin, de glimlachende godin van de barmhartigheid, zittend op een roze lotus-

bloem. En toen Voorspoed en zij mee zouden doen aan een spelletje verstoppertje, viel het haar opeens op dat er geen stenen vijzel in de aarden vloer was ingebed en dat er geen landbouwgereedschappen tegen de muren stonden.

‘Waar moeten we ons verstoppen?’ vroeg ze aan Voorspoed.

‘Onder het bed.’

Ze waren er nog niet ver onder gekropen toen iemand riep: ‘Daar is Oude Oma,’ waarop een koor van begroetingen volgde.

‘Het spelletje is afgelopen,’ zei Voorspoed, en ze schoof onder het bed vandaan.

Yun Yun, die niesde van het stof dat hun handen en knieën hadden doen opdwarrelen, krabbelde achter Voorspoed aan. Ze stonden gehaast op, klopten hun handen en broek af, schikten de wijde mouwen en hoge kraag van hun tuniek met zijsluiting en plukten vuiltjes uit elkaars vlechtjes en pony.

Aan de andere kant van de kamer wachtten de andere leden, die hun vlechtjes, wijde broek en knielange tuniek ook hadden gefatsoeneerd. De oudere meisjes namen de twee bedden tegen de muur in beslag. De meesten zaten in kleermakerszit op de strooien slaapmatten, een paar zaten op de rand. De jongere meisjes zaten op lage krukken voor hen. Yun Yun en Voorspoed holden de kamer door en ploften op de laatste lege krukken.

Oude Oma zat op de erezetel die een eerbiedwaardige oudere toekwam, een rozenhouten stoel met snijwerk tegenover de meisjes. En aangezien Yun Yun die vriendelijke buurvrouw al haar hele leven kende, keek ze glimlachend op naar het doorgroefde gelaat, half verwach- tend dat de gekromde vingers, zoals meestal, naar haar zouden worden uitgestoken om haar een brok suikergoed of geroosterde pinda’s aan te bieden. In plaats daarvan omklemden ze de armleuningen van de stoel, en Oude Oma’s borstelige wenkbrauwen onder de zwarte hoofdband waren zo streng gefronst dat Yun Yun, hoewel ze naast Voorspoed zat, innerlijk in elkaar kromp, niet-begrijpend en bang.

Nadat ze luid in de kwispedoor aan haar voeten had gerocheld, begon Oude Oma: ‘Geen bruid gaat uit vrije wil naar haar echtgenoot. Daarom huilt ze en moet ze drie dagen en nachten voor haar bruiloft op zolder worden opgesloten, om te voorkomen dat ze wegloopt.’

Een voor een somde ze op welke verliezen een bruid moest dragen. ‘Ze moet haar familie achterlaten, haar vriendinnen, iedereen die haar

koestert, alle mensen, plaatsen en dingen die haar vertrouwd zijn, en tussen vreemden leven.'

Yun Yun huiverde bij elk nieuw verlies. Ze kreeg kippenvel, alsof ze naar een spookverhaal luisterde, en ze zocht troost bij het beeld van Gu-anyin, maar de geurige rook van de wierook en de kaarsen op het altaar omsluisde de godin zodanig dat ook zij ver en vreemd als een geest leek. Yun Yun haalde diep adem en keek weer naar Oude Oma.

'Begrijpen jullie dat?' vroeg Oude Oma, waarbij ze Yun Yun en de andere vijf jongere meisjes priemend aankeek. Zelfs toen Oude Oma de acht oudere meisjes al met haar blik fixeerde, voelde Yun Yun het nog steken.

'Een bruid is als een dode die de Gele Rivier naar de Hel oversteekt,' vervolgde Oude Oma. 'Haar doods-kist is de draagstoel waarin ze naar haar echtgenoot en haar schoonvader wordt gebracht, de Koning van de Hel. Als ze haar gevoelens niet de vrije loop zou kunnen laten in klaagliederen, hoe zou ze het dan moeten verdragen?'

Alsof ze de vraag beantwoordden, sprongen de oudere meisjes over-eind. Met hun vuisten op hun borst trommelend als rouwenden op een begrafenis riepen ze:

'Mijn koppelaarster,
Mijn doodberaamster,
Ik ben stervende.'

Yun Yun slikte moeizaam. Ze had natuurlijk al veel bruiden horen weelagen, maar aangezien ze dan binnenshuis waren geweest of in hun trouwdraagstoel hadden gezeten, had Yun Yun er nooit een gezicht bij gezien en ze had nooit aandacht besteed aan de woorden die ze zongen. Nu omklemde ze Voorspoeds arm, gaapte de zangeressen aan en luisterde gespannen.

'Mijn voet stapt in de Gele Rivier,
Mijn hart bonst pijnlijk bij elke volgende stap...'

'Luider,' gebod Oude Oma. 'Houd je niet in.'

De meisjes zongen prompt hoger en scheller. Ze trommelden niet alleen op hun borst, maar harkten ook met hun vingers door hun haar, zodat ze hun strakke vlechtjes lostrokken. Yun Yun, die hele-

maal opging in het verschrikkelijke gekerm, voelde dat haar neus en keel werden dichtgeknepen alsof ze door de gevreesde Gele Rivier werd verzwolgen. Ze snakte wanhopig naar adem. Ze herinnerde zichzelf eraan dat Voorspoed haar bijnaam had gekregen doordat ze in de rivier die door Tweelingheuveld kronkelde was gevallen, maar door haar vader van de verdrinkingsdood was gered. En toch kreeg Yun Yun geen lucht.

Yun Yun sloot de meisjes buiten door haar ogen stijf dicht te knijpen en haar handen tegen haar oren te drukken, en ze hield zichzelf voor dat háár vader haar ook zou komen redden, maar bij de gedachte aan haar vader kreeg ze alleen maar heimwee naar hem, haar moeder, grootouders en kleine broertjes thuis. Ze liet haar snikken en tranen de vrije loop.

Voorspoed barstte naast haar in snikken uit. Lang voordat het lied was afgelopen, huilden alle meisjes openlijk.

Halverwege Mei Ju's achtste zomer prikte er een venijnige rode uitslag in haar handpalmen. Het dorp Sterkrups was gezegend met een overvloedige oogst lychees en Mei Ju's grootmoeder, die beweerde dat er een verband was tussen de jeukende rode plekken en Mei Ju's lievelingsvrucht, verbood haar onmiddellijk er nog meer van te eten. Mei Ju kon echter geen weerstand bieden aan de verleiding, en zodra ze zich onbespied waande, pelde ze een ruwe, bruinrode schil en beet in het zoete, sappige vruchtvlees.

Ma, die opmerkte hoe hardnekkig Mei Ju's uitslag was, zei toberig: 'Misschien komt het niet door de lychees.'

'Haal het niet eens in je hoofd me te vragen de kruidendokter naar dat lastige kind van je te laten kijken,' snauwde Grootmoeder. 'Ik ga geen zuurverdiend geld verspillen aan het genezen van zo'n onschuldige uitslag.'

Bak Ju trok Mei Ju opzij en fluisterde: 'Zuster, pel de lychees niet zelf. Laat mij het voor je doen.'

Mei Ju was verbijsterd. 'Hoe weet je dat?' flapte ze eruit.

Bak Ju drukte haar duim licht op Mei Ju's wijd uiteen staande ogen, haar schelpvormige oren, mopsneus, jeukende handpalmen en de dikke haarlokken op haar voorhoofd, alsof ze haar zuster zalfde, en zei

zacht: 'Ik heb gekeken, geluisterd, gevoeld, geroken en mijn hoofd gebruikt, net als Grootmoeder. Zoals ze ons opdraagt.'

'Maar Grootmoeder heeft me niet betrappt. Jij wel.'

'Grootmoeder had het heus wel ontdekt,' zei Bak Ju ter verdediging, 'alleen heeft ze zoveel meer om zich zorgen over te maken dan jou.'

Dat was waar, gaf Mei Ju toe. Want hoewel Grootvader het hoofd van de familie was, nam Grootmoeder de beslissingen, niet alleen binnenshuis, maar ook in kwesties aangaande de buitenwereld. Bovendien presteerde ze dat zonder het huis ooit te verlaten, afgezien van die ene dag in het jaar: Qingming, het Helder en Blinkend-festival ter ere van de voorouders. Mei Ju vond zelfs dat Grootmoeder, hoe klein en hoekig ze ook was, net was als de hoge landadel uit de grote dorpen en steden die nooit een voet in hun dorp zette, maar toch, zoals Grootvader zei, een doorslaggevende invloed uitoefende op de twee raden waar hij deel van uitmaakte.

De Raad van Ouderen van de Wong-clan bestuurde zeventien families, bijna eenderde van het dorp. De raad kwam tweemaal per maand bijeen om de verslagen te horen van degenen die verantwoordelijk waren voor het genealogische archief, de financiën en het onderwijs; om zich te beraden op noodzakelijke reparaties aan dijken op het land van de voorouders, mogelijke verdedigingsstrategieën tegen bandieten, verzoeken van clanleden die steun voor bruiloften en begrafenissen behoefden; om geschillen te beslechten en om straffen op te leggen. De Raad van Ouderen van Sterkrups, waarin vertegenwoordigers van de Raad van Ouderen van de vier clans in het dorp zitting hadden, vergaderde minder regelmatig. Grootvader bezocht alle bijeenkomsten. En Ba – die van Grootmoeder de vergaderingen als toehoorder moest bijwonen, iets waar elke volwassen man het recht toe had – zei dat Grootvader zich altijd aan grootmoeders richtlijnen hield, tenzij het hoofd van de raad aangaf dat die strijdig zouden kunnen zijn met de wensen van de landadel.

Binnen de familie werd ze door niemand overheerst. Grootmoeder gaf precies aan wie er thuisbleef om op de kleintjes te passen, wie er op het veld en in het rupsenhuis moest werken, wie er met Grootvader mee naar de markt ging of hun dijken, visvijvers en vruchtbomen moest inspecteren. Grootmoeder besloot ook – nadat ze haar drie zoons en schoondochters nauwgezet had uitgehoord, de maan en de hemel vanaf het erf had bestudeerd, de lucht had opgesnoven en de wind had ge-

voeld – welke groenten van het veld moesten worden geoogst om gekookt, ingemaakt of in plakken gedroogd te worden; wanneer de larven voor het nieuwe seizoen uit de eitjes moesten komen; hoeveel afval van de zijderupsen als visvoer en hoeveel er als mest werd gebruikt; of de bestaande dijken versterkt moesten worden en waar nieuwe dijken gebouwd moesten worden.

Mei Ju wist dus dat Ma niet met haar naar de kruidendokter zou gaan nu Grootmoeder het had verboden. Het was ook niet meer nodig, want zodra Bak Ju de lychees voor haar was gaan pellen, was de uitslag verdwenen. Niet alleen had haar oudere zuster haar van de verschrikkelijke jeuk bevrijd, ze maakte het Mei Ju ook nog eens mogelijk haar avonden en nachten eerder dan ze had durven hopen elders door te brengen, want Grootmoeder beschikte: ‘Hoewel jullie anderhalf jaar schelen, gaan jullie samen naar een meisjeshuis.’

Volgens Grootmoeder hadden de vijf meisjeshuizen in Sterkrups tot doel dochters op te leiden voor het schoondochterschap. ‘Het oudste lid is de schoonmoeder, de andere oudere meisjes zijn de oudere schoonzusters en de nieuwelingen zijn de jonge bruiden.’ Toch spraken Ma, Tweede Tante en Derde Tante altijd vrolijk over de spelletjes die ze hadden gedaan en de vriendschappen die ze hadden gesloten als ze herinneringen ophaalden aan hun tijd als lid van een meisjeshuis, en Mei Ju geloofde dat Grootmoeder, die immers oud en streng was, te veel nadruk legde op het opvoedkundige doel van het meisjeshuis. Mei Ju verwachtte zelfs zich in het meisjeshuis net zo te vermaken als haar grootvader, die leek te genieten van zijn nachten in het huis dat hij met zijn concubine deelde.

In de familie werd nooit over die vrouw gerept, maar de roddelaars van Sterkrups deelden die terughoudendheid niet. Zodoende wist Mei Ju dat nadat Grootmoeder hem drie zoons had geschonken, Grootvader haar terzijde had geschoven als een zomerwaaier die hij niet meer nodig had. Jarenlang had hij gestoeid met zangmeisjes en courtisanes in de stroomafwaarts gelegen marktstad, en toen had hij een knappe jonge concubine meegenomen.

Ze was vanzelfsprekend niet de enige concubine in Sterkrups, maar terwijl de andere concubines in dezelfde huishouding woonden als de echtgenotes die door hun toedoen uit de gratie waren geraakt, woonde

die van Grootvader in een klein huis waar hij zijn avonden en nachten doorbracht.

Soms hoorde Mei Ju gezang als ze langs dat huis liep, houten-visliedjes en populaire aria's uit opera's. Meestal zong alleen de concubine, maar af en toe vulde Grootvaders iele piepstem de vollere tonen van de concubine aan. Niet zelden hoorde Mei Ju hen ook lachen.

Toen ze Grootvader voor het eerst hoorde lachen, had Mei Ju niet geschokter kunnen zijn dan wanneer ze een van de standbeelden op het tempelaltaar had gehoord. Thuis had ze Grootvader niet dichter bij een lach zien komen dan een glimlach die zo zwak was dat hij nauwelijks meer leek dan een van de vele rimpels die zijn smalle gezicht krekten. Ze had hem evenmin ooit horen zingen. En Mei Ju vermoedde dat Grootvader zijn concubine in een ander huis had gezet om zo aan Grootmoeder te kunnen ontsnappen.

Zo zou het lidmaatschap van een meisjeshuis haar ook bevrijden, hoopte Mei Ju.

Mei Ju's grootmoeder koos een meisjeshuis waarvan het oudste lid, Keizerin, onverbiddelijk haar recht uitoefende zich als een schoonmoeder te gedragen en de andere oudere meisjes een onberispelijke gedienschtigheid eisten. Wanneer een juniore niet snel genoeg een opdracht uitvoerde, een hapje slecht klaarmaakte of een seniore te zwakjes of juist te krachtig waaierde, werd het meisje beboet, berispt, of beide. Desondanks kreeg Bak Ju net zo vaak lof van de seniores voor haar snelle, zorgvuldige dienstverlening als van Grootmoeder en werd Mei Ju tot haar eigen verbazing zelden berispt. Toen begreep ze wat daar de reden voor was: de seniores, en vooral Keizerin, hadden het te druk met excuses zoeken om Haantje te straffen, een juniore wier ouders zo arm waren dat ze geen rijst, maar watergruwel en zoete aardappelen aten – hongersnoodeten – en die vier jaar geleden het mikpunt van de dorpsgrappen waren geworden omdat ze hun zoon Laureatus hadden genoemd, de hoogste academische titel van heel China, terwijl hij nog amper kon praten.

Mei Ju droeg net als de andere meisjes in het huis stoffen schoenen met dikke zolen, maar Haantje liep op strooien sandalen. Haar broeken en tunieken, die dun en verschoten waren van het vele wassen, hingen van de verstellapjes aan elkaar. En als de meisjes krullen, amandelen of

prinsessenbonenpap, raap-goh of suikerbroodbolletjes meebrachten, had Haantje, die zo dun was als een wierookstokje, haar portie altijd al als een uitgehongerd beest verslonden voor de anderen klaar waren met eten.

Mei Ju wilde Haantje dolgraag haar deel van het lekkers geven, maar dat durfde ze niet. Niemand anders deed het. Niet zolang Keizerin haar volle lippen tuitte, Haantje nadrukkelijk een tweede portie weigerde en zelfs opdracht gaf het overgebleven eten in de poepemmer te gooien om te voorkomen dat ze het toch te pakken kreeg.

Haantje volgde de verloren lekkernijen met ogen die brandden als gloeiende kolen. Haar lange dunne vingers kromden zich tot vuisten. Ze schond zelfs de gedragsregels een paar keer door terug te vechten, en bij die gelegenheden werd Keizerin zo woedend dat Mei Ju moest denken aan de angstwekkende grote stormen die Sterkrups elke zomer troffen en takken van de bomen rukten, pannen van de daken bliezen en dijken verwoestten. Haantje stak haar puntige kin en smalle borst vooruit en leek niet onder de indruk te zijn, maar Mei Ju's maag verkrampte, haar borst leek te klein en het hart bonkte haar in de keel.

Desondanks kon Mei Ju zich er niet van weerhouden te hopen dat ze geluk in het meisjeshuis zou vinden – zoals ze zich er ook niet van kon weerhouden lychees te eten of te wensen dat haar buurmeisje Schaduw haar vriendin zou worden.

Schaduw

‘Mama, wil je een verhaaltje vertellen?’ bedelde Schaduw.

‘Ai,’ stribbelde Mama tegen. ‘Zie je niet dat ik bezig ben?’

Schaduws mollige armen waren te kort om Mama’s omvangrijke buik te omvatten, dus sloeg ze ze maar om een mollig been. ‘Alsjeblieft?’

‘Goed dan, jij je zin.’ Mama legde lachend haar borduurraam weg. ‘Je weet dat ons dorp Sterkrups heet, maar de zijderupsen die we kweken, zijn eigenlijk zwak. Nee, niet zozeer zwak als wel teer. En veeleisend. Ze hebben altijd honger.’

‘Net als Mama en ik.’ Baba, die Oudste Broer had geholpen een pluimbal van munten en veren te maken, draaide zich op zijn kruk om en pakte Schaduw bij haar arm. Hij stroopte de mouw van haar katoenen tuniek op en deed of hij zijn tanden in haar stevige, zongebruinde huid zette. Schaduw, die het kriebelen van zijn warme adem en zijn korte, borstelige baard op haar huid voelde, giechelde verrukt.

Mama klopte op haar buik. ‘Baba en ik zijn inderdaad dol op eten, maar wij kunnen alles eten, en dat doen we dan ook. De rupsen krijgen buikpijn als we de bladeren waarmee we ze voeden niet fijn genoeg scheuren, als we ze te vroeg of te laat eten geven en als we hun bladen niet smetteloos schoonhouden. Zelfs de mensen die voor ze zorgen, moeten schoon zijn, vanbuiten én vanbinnen.’

Baba tilde Schaduw op en hield haar op een armlengte van zich af, alsof ze stonk. ‘Dus zodra Mama wist dat jij in haar buik zat, mocht ze niet meer in het rupsenhuis komen.’

Schaduw spartelde machteloos met haar mollige beentjes en riep haar broer te hulp. Oudste Broer, die over zijn pluimbal gebogen zat, reageerde niet, dus gilde Schaduw nog harder.

Mama verhoef haar stem. ‘Die arme Baba. Hij moest honderdduizend rupsen in zijn eentje voeren en verschonen, want Oudste Broer, die nog maar vier was, kon hem ook niet helpen.’

Baba nam Schaduw op schoot en slaakte een overdreven diepe zucht. ‘Aangezien ik ook de moerbeien voor de rupsen moest verbouwen, moest ik wel een knecht huren. Maar we maakten niet genoeg winst om lang een extra rijstkom te kunnen vullen, dus na twee seizoenen moesten we hem ontslaan.’

‘Jij was acht maanden en ik was bijna vijf, iets jonger dan jij nu.’ Oudste Broer, die zijn pluimbal af had, nam Schaduw in zijn armen. ‘Maar Mama leerde me hoe ik je lepels waterige rijstpap kon voeren. Hoe ik je tegen mijn schouder moest houden en op je rug kloppen, zodat je een boertje kon laten.’

Oudste Broer deed voor wat hij had geleerd met haar te doen en Schaduw boerde gehoorzaam. Mama nam het verhaal met een glimlach over.

‘Toen kon ik weer in het rupsenhuis werken, en als je om me huilde, hield je broer je zoet met een in suikerwater gedoopt lapje. Oudste Broer heeft ook je handen vastgehouden toen je je eerste stapjes zette. Hij volgde je als je je losrukte en tilde je telkens als je viel weer op.’

Baba stak zijn arm uit en kneep zachtjes in Schaduws lippen, zodat ze net een eendensnavel leken. ‘En toen je kon lopen, volgde je Oudste Broer zoals een eendenkuiken zijn moeder volgt.’

Mama knikte zo heftig dat haar twee onderkinnen met haar buik meedeinden. ‘Je volgde Oudste Broer nog dichterbij op de hielen dan zijn eigen schaduw.’

‘Nu ik,’ riep Schaduw, en ze sprong op de vloer. ‘Al snel noemde iedereen in Sterkrups me...’

Ze spreidde haar armen om haar ouders en haar broer mee te laten doen, en samen jubelden ze: ‘Schaduw!’

In het zijdezeizoen had Mama alleen tijd voor de rupsen en de huishouding, maar als de zevende en laatste generatie rupsen zich had ingesponnen, zette ze haar borduurraam – een houten rechthoek die tussen twee staanders draaide – in de gemeenschappelijke kamer. En als Baba terugkwam van de markt stroomafwaarts, waar hij de cocons verkocht, bracht hij dure borduurzijde mee, en satijn waarop Mama voor de kooplieden in de marktstad moest borduren.

In Sterkrups droegen zelfs de rijken blauwe, zwarte of grijze jakken, rokken en jurken zonder enige versiering, die Schaduw nauwelijks boeiender vond dan haar eigen verwassen katoenen broeken en tunieken. Kinderwagens, hoeden en schoenen waren kleurig en vaak rijk van borduurwerk voorzien, maar ze hadden ook vlekken van de modder, eten, stof, braaksel en spuug.

Als Schaduw de maagdelijke zijde en satijnen stoffen van de kooplieden door Mama's handen zag golven, verblindden die tinten hemelsblauw, appelgroen, dieppaars, granaatappelrood en felroze haar alsof de regenboog uit de lucht was gevallen. En nog wonderbaarlijker dan die kleuren waren Mama's geschubde draken met hun ademluimen, haar vogels met gedetailleerde veren die eruitzagen of ze elk moment in een lied konden uitbarsten en haar bloemen in tere kleuren waarvan ze de geuren bijna kon ruiken.

Baba verkondigde trots dat geen enkele andere vrouw in Sterkrups zo met de borduurnaald kon toveren als Mama, en Schaduw keek al heel lang uit naar de dag dat haar moeder haar die toverij zou leren, maar als Schaduw het haar vroeg, zei Mama altijd: 'Pas als je zelf de draad door de naald kunt halen.' Nu kon Schaduw het eindelijk.

Baba gaf haar stralend een klein handborduurraam. 'Je grootmoeder heeft jouw moeder als schoondochter gekozen omdat de koppelaarster zei dat Mama een *see fu*, een meester, in het borduren was. Doe je best, dan word je ook een gewilde bruid.'

Schaduw omklemde haar borduurraam en lette goed op toen Mama uitlegde: 'Er zijn niet veel steken. Alleen de lange en korte, de festoensteek, de satijnsteek, de taksteek, de steelsteek, de kettingsteek, de kruissteek en de flanelsteek. Maar als je een *see fu* wilt worden, moet je die steken niet alleen met een absolute precisie kunnen uitvoeren, je moet ook weten welke steken je moet kiezen, en in welke combinaties. Ook moet je leren hoe je de geschikte kleuren en draaddikte kiest.'

Onder Mama's toezien oog spande Schaduw vierkante lapjes katoen ter grootte van een zakdoek in haar borduurraam. Toen, met haar tong uit haar mond, zoveel moeite kostte het haar naald en draad in bedwang te houden, borduurde ze gelukssymbolen en simpele ontwerpen in kruissteek.

Tot Schaduws teleurstelling waren haar steken schrikbarend ongelijk en de symbolen en motieven die ze borduurde misvormd. Schaduw

vreesde zelfs dat Mama zou vinden dat ze te weinig talent had en de lessen zou staken.

Maar Mama uitte niet eens kritiek.

‘Als je een meesterborduurster wilt worden,’ zei ze, ‘moet je je eigen kritische blik ontwikkelen.’

Dus haalde Schaduw haar werk uit en probeerde het nog eens – en nog eens. En toen de stof ten slotte rafelde door haar mishandeling, spande ze een nieuw lapje in het raam en begon opnieuw.

Dag na dag, avond na avond legde Schaduw zich op haar werk toe. Haar steken werden langzamerhand regelmatig. De kleuren die ze koos en de symmetrie van haar motieven en symbolen waren nog verre van magisch, maar begonnen haar oog te behagen.

Toen leerde Mama haar nieuwe steken en hoger gegrepen motieven. En hoe vaardiger Schaduw werd, hoe opwindender ze het vond om de draad met een naald na te jagen.

Die winter ging Oudste Broer voor het eerst naar school, en op de eerste ochtend klampte Schaduw zich snikkend aan hem vast. ‘Ik ook,’ snikte ze alsof ze geen grote meid van vijf was, maar nog een baby.

Baba, die de kracht van twee buffels had, maakte haar met gemak van Oudste Broer los en tilde haar op. ‘Stil maar. Sst.’

Schaduw voelde zich getroost door Baba’s zachte stem, het kloppen van zijn hart tegen het hare, zijn vertrouwde tabaksadem en zijn prik-kende baard. Ze hield op met huilen en vlijde haar gezicht tegen zijn schouder.

‘Als je trouwt, ga je naar de familie van je man,’ legde Baba nog steeds met zachte stem uit. Zijn eeltige hand streelde haar haar en aaide over haar wang. ‘Schoolgeld voor jou betalen zou dus weggegooid geld zijn. Trouwens, geen schoonmoeder zou een schoondochter met boekengeleerdheid willen hebben. Schoonmoeders willen gehoorzame schoondochters, die geschoold zijn in de kunst van het huishouden en geen ander doel hebben dan hun familie dienen.’

Hij zette haar neer. ‘Nu lief zijn. Niet meer zeuren.’

Mama wenkte haar vanachter haar borduurraam. ‘Kom maar, dan leer ik je een nieuwe steek.’

Schaduw, die Baba een plezier wilde doen, maar heen en weer werd geslingerd tussen Mama’s aanbod en haar verlangen bij Oudste Broer te

blijven, verroerde zich niet. Oudste Broer, een stevige jongen van negen, klopte zacht op haar rug en gaf haar een duwtje in Mama's richting, maar pas toen Baba streng herhaalde: 'Schoonmoeders willen gehoorzame schoondochters,' kwam Schaduw in beweging. En terwijl ze naar Mama keek, die haar de kettingsteek voordeed, volgde Schaduw in de geest Oudste Broer en hun vader naar buiten, door Sterkrups naar de kleine zaal achter de tempel waar de dorpsschool was gevestigd. Toen ze de nieuwe steek zelf probeerde, besefte Schaduw met een van vreugde opspringend hart dat als ze in de vlam-van-het-woudboom vlak naast de tempelhof klom, ze dicht bij haar broer kon zijn zonder dat iemand het zag.

Zodra ze aan het wakend ook van haar moeder was ontsnapt, klauterde Schaduw in de boom, zonder zich te bekommeren om de ruwe bast die door haar versleten katoenen broek heen haar benen schaafde en in de dunne, blote huid van haar handen en voeten beet. Toen ze ter hoogte van het raam van het klaslokaal was, schoof ze naar voren om naar binnen te gluren.

Oudste Broer, die aan een lessenaar recht onder het raam zat, was zichtbaar verveeld: hij trommelde met zijn vingers tegen zijn hoge voorhoofd, trok aan zijn vlecht en keek om zich heen. Schaduw, die door de tere, geveerde groene bladeren en forse rode pluimen naar hem keek, probeerde Oudste Broer met haar geest te dwingen haar kant op te kijken, haar op te merken.

Toen hij haar eindelijk zag, kwam het Schaduw voor dat hij net zo blij was als zij. Grinnikend hield hij zijn boek naar haar op en wees elk karakter aan dat hij hardop oplas.

Rondom Oudste Broer zaten zo'n vijftientig andere jongens tussen de zeven en zeventien die eveneens hardop hun les opdreunden, en hoewel Schaduw haar oren spitste, kon ze de stem van haar broer niet van de andere onderscheiden, en de karakters waren niet te ontcijferen kriebels, knoesten en knopen.

Schaduw schoof dus nog verder naar voren, maar nog steeds kon ze de stem van haar broer niet vinden tussen die vele stemmen. Ze wees op haar keel om hem duidelijk te maken dat hij harder moest praten, hoger.

Ten slotte kon ze hem verstaan. En terwijl Schaduw, zich vastklampend aan haar tak, luisterde naar Oudste Broer die de karakters telkens opnieuw opdreunde, kon ze ze langzaam ontwarren en in haar geheugen prenten, net zoals ze steken en patronen voor haar borduurwerk leerde.

Gedurende de vier jaar dat Oudste Broer de school bezocht, leerde Schaduw met hem mee door zodra ze haar taken kon ontduiken in de vlam-van-het-woudboom te klimmen, en als ze met hem wandelde of vliegerde, herhaalde ze wat ze had geleerd. Verstoep tussen de vergroeide wortels van de immense banyanbomen rondom het altaar voor Seh Gung, de Grootvader van de Gemeenschap, kraste Schaduw de karakters met een afgebroken twijg in het zand opdat Oudste Broer zich ervan kon verzekeren dat ze ze goed leerde. Hij leerde haar ook alle lessen die ze had gemist.

In zijn laatste schooljaar werd Schaduw echter zo overstelpt met werk tijdens het drukke zijdezeizoen dat ze blij mocht zijn als ze eens per tien dagen weg kon glippen om zich bij hem te voegen. Zelfs in de winter was ze alleen tijdens de maaltijden en 's avonds zeker van zijn gezelschap, als hij zijn kalligrafie oefende terwijl Baba een stuk gereedschap repareerde of een pijp rookte en zij samen met Mama borduurde. In het besef dat ze die uurtjes ook zou verliezen als ze naar een meisjeshuis ging, smeekte Schaduw Mama haar thuis te houden.

Mama klakte meelevend met haar tong. 'Ik weet dat je er niet heen wilt, maar je bent tien en Oudste Broer is bijna vijftien. Je moet dus ophouden de schaduw van je broer te zijn en naar het meisjeshuis gaan, anders komen er praatjes van. En trouwens, 's avonds afscheid van ons nemen en in het meisjeshuis slapen helpt je je voor te bereiden op het grotere afscheid dat je moet verduren als je Sterkrups als bruid verlaat.'

Voor het eerst klonk de verwijzing naar een huwelijk niet als een onschuldige, verre droom, maar angstwekkend dichtbij en echt, en Schaduw kwam in verzet.

'Waarom kan ik niet met iemand van hier trouwen?'

'Leden van dezelfde clan hebben gezamenlijke voorouders en kunnen dus niet met elkaar trouwen.'

'Maar we hebben vier clans in het dorp.'

'Ja, maar tijdens de huwelijksonderhandelingen en de verlovingssri-tuelen mogen de familie van bruid en bruidegom geen rechtstreeks contact met elkaar hebben. Je echtgenoot mag dus niet afkomstig zijn uit Sterkrups of Drie Tempels aan de andere kant van de rivier of een ander naburig dorp.'

Mama, wier stem zo zacht was als de plooiën van haar vlees, omhelsde Schaduw liefdevol. 'Maar dat duurt nog een aantal jaren, en in het

meisjeshuis leer je klaagliederen die je helpen je verdriet te verzachten. Je zult er ook aan gewend raken niet bij ons te zijn.'

Schaduw, die het geen troost vond, ging op zoek naar haar broer en smeekte hem voor haar te bemiddelen.

'Dat kan ik niet doen,' zei hij ernstig.

De tranen sprongen haar in de ogen.

'Weet je nog hoe erg je het vond toen ik naar school ging?' friste Oudste Broer haar geheugen op. 'Toen dacht je dat je daar ook nooit aan zou kunnen wennen.'

De tranen rolden uit Schaduws ogen over haar wangen. 'Dat hoefde ook niet. Ik vond er iets op. Voor een paar jaar, tenminste.'

'Let op.' Oudste Broer hurkte, wroette even in de zachte, vochtige aarde, pakte een wriemelende worm, legde hem vlak op de grond tussen hen in en hakte hem snel met een scherpe steen doormidden.

Schaduw, die haar broer nog nooit een wreedheid had zien begaan, deinsde achteruit alsof hij haar had geslagen. De twee stukken van de worm verkrampden, kronkelden en kropen toen elk een andere kant op.

'Zie je wel?' zei hij. 'Jij dacht dat de worm niet kon worden gedeeld, dat ik hem had gedood, maar hij mankeert niets. Beide wormen maken het goed. Met jou zal het ook goed komen.'